

Bærekraftig arealpolitikk

Hvordan planlegge for framtida – uten at naturområdene våre forsvinner.

Morten Dåsnes

Friluftsrådernes Landsforbund

FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030.

Bærekraftig arealpolitikk er en forutsetning for måloppnåelse, og er særlig relevant for 6) rent vann og gode sanitærforhold, 11) bærekraftige byer og samfunn, 12) ansvarlig forbruk og produksjon, 13) stopp klimaendringene, 14) liv under vann 15) liv på land og 17) samarbeid å nå målene.

To eksistensielle kriser – klimaendringer og tapet av naturmangfold

FNs naturpanel:

Tapet av naturmangfold er en like stor trussel som klimaendringene.

Menneskelig aktivitet truer eksistensen til en million arter.

Over to tusen arter er utrydningstrua i Norge.

Hovedgrunnen er endra arealbruk.

Kan vi gjennom bærekraftig arealpolitikk både løse klimakrisa og stoppe tapet av naturmangfold?

Foto: Naturvernforbundet

Arealstatus i Norge (SSB 21.6.21)

	Norge	Trøndelag	Trondheim	Grong
Bebygdt område	1,7 %	1,4 %	13,6 %	0,7 %
Jordbruksareal	3,5 %	4,2 %	14,0 %	2,0 %
Skog	37,4 %	39,3 %	52,9 %	50,7 %
Åpen fastmark	37,6 %	35,7 %	4,9 %	31,6 %
Våtmark	5,3 %	10,8 %	8,3 %	9,6 %
Bart fjell, grus og blokkmark	7,4 %	1,8 %	0,1 %	1,6 %
Varig snø, is og bre	0,8 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Ferskvann	6,2 %	6,6 %	6,1 %	3,8 %

Arealstatus i Norge – bebyggt areal (SSB 21.6.21)

	Norge	Trøndelag
Bolig	22,6 %	17,9 %
Fritidsbolig	8,1 %	8,1 %
For landbruk og fiske	9,3 %	11,7 %
Næring og tjenesteyting	9,0 %	10,2 %
Transport, telekom og tekn infra	39,9 %	43,6 %
Annet	11,1 %	8,4 %

Virkemidler i arealpolitikken

- Ta vare på naturarealer

Plan- og bygningsloven

- Faggrunnlag – temaplaner
 - Naturregistreringer, økologisk grunnkart
 - Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder

Naturmangfoldloven

- Generelle bestemmelser
- Naturvernområder

Sikring av friluftslivsområder

EVAPLAN – evaluering av plan- og bygningsloven

- Plan- og bygningsloven (2008) har i hovedsak høy legitimitet
- Vurderes som godt balansert med hensyn til rammer for nøkkelaktører
- «Ikke loven det er noe feil med, men praksisen i min kommune»

Men for behovet for et grønt skifte. Bærekraft:

- Som en nøytral prosesslov, indikerer funnene våre at pbl ikke i tilstrekkelig grad sikrer klima og naturmangfold i lokale planpraksiser.
- Hensynet til framtidige generasjoner tilsier at den miljømessige bærekraften må sikres bedre; gjennom at bedre redskap for klimapolitikken og naturmangfold integreres i pbl.
- Loven sikrer heller ikke et godt nok system for å fange akkumulerte konsekvenser av arealpolitikken for klimagassutslipp, kulturverdier og naturmangfold.

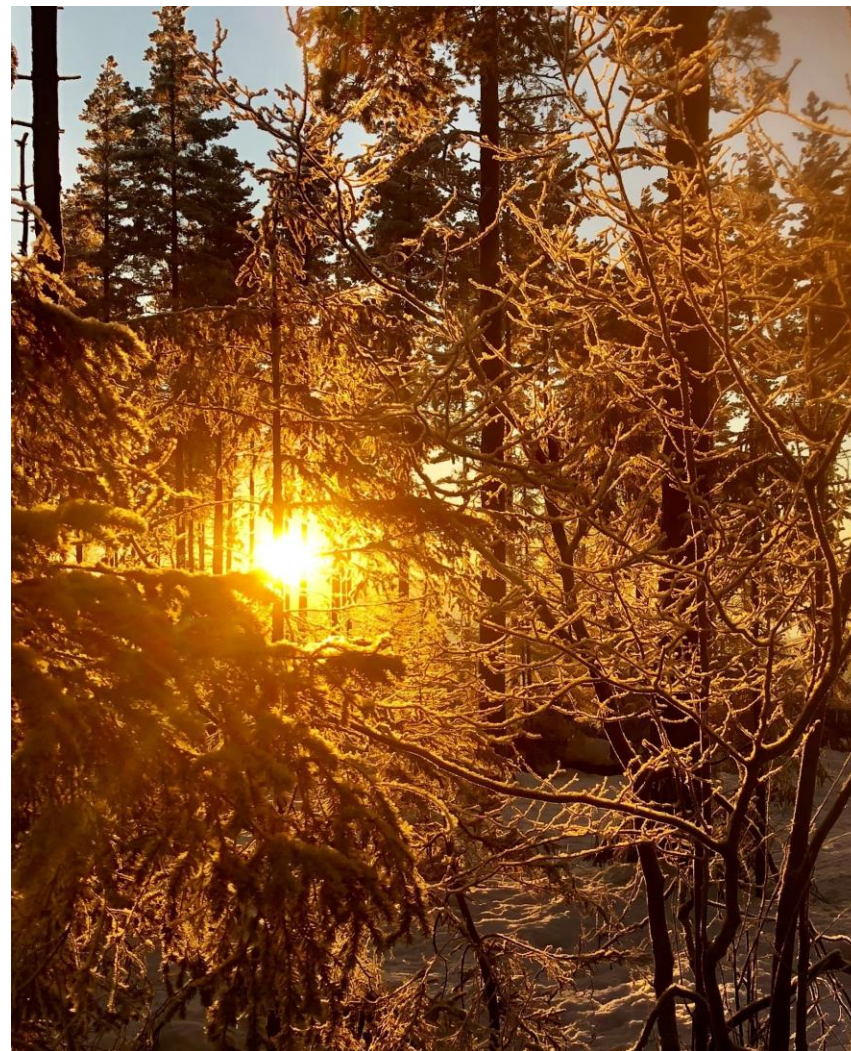
Tre veier: (1) styrke plansporet, (2) øke rettsvernet og (3) innføre uavhengige kontrollorganer i miljøforvaltningen.

Økologisk restaurering

FNs miljøprogram UNEF har fått medlemslandene med på at 2021 – 2030 skal være ti-året for økologisk restaurering.

Dag O Hessen:

- Det viktigste er ikke å restaurere naturen, men å la være å ødelegge den.

Sikring av friluftslivsområder

Sikring innebærer at det offentlige gjennom kjøp eller bruksavtale overtar råderetten over området og sikrer at det kun kan disponeres til friluftslivsformål.

Statlig tilskuddsordning.

Områder med særlige friluftslivskvaliteter, bruk ut over det allemannsretten hjemler, innmarksområder og områder som skal tilrettelegges.

Strandsona med badeplasser, turutgangspunkt, nærfriluftsområder.

Mange attraktive friluftslivsområder har også store naturkvaliteter som ivaretas for all framtid gjennom sikring.

Midsandtangen, foto Malvik kommune

Tilrettelegging for friluftsliv – også et medansvar for bærekraftig arealpolitikk

Alltid vurdere om og i tilfelle hvor mye, hvor og hvordan vi skal tilrettelegge.

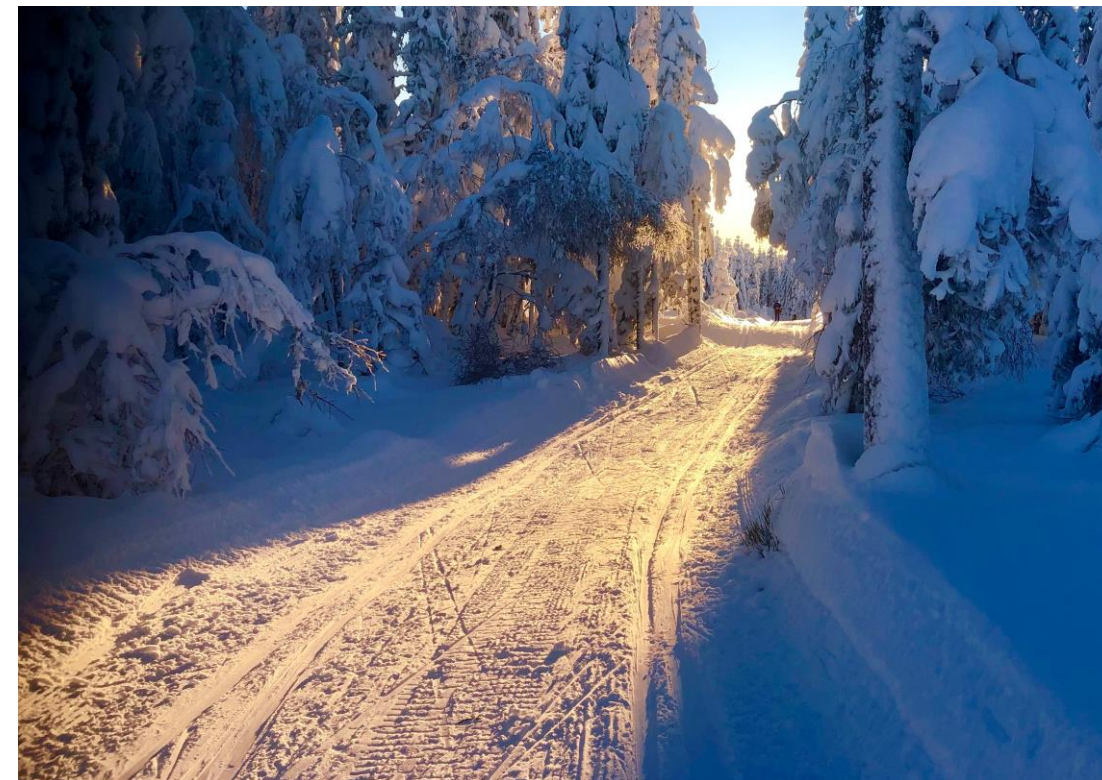
Ivareta stedets naturkvaliteter – gjerne framheve og informere om.

Vurdere hvor vi leder folk. Eventuelt kanalisere ferdselen vekk fra sårbar natur eller forstyrrelse av fugle- og dyreliv.

Vurdere behov for tilrettelegging for å hindre slitasje på omkringliggende natur.

Informasjon om naturkvaliteter og hensyn må være en naturlig del av tilretteleggingsarbeidet.

Helt sentral del av arbeidet med forvaltningsplaner, besøksstrategier mm.

Den gyldne middelvei

Arealregnskap

«Et arealregnskap er et mulig verktøy som kan gjøre det tydeligere for kommunene hvor mye arealer de legger opp til at skal utbygges i årene fremover, samt skape en bevissthet om hvor mye dyrkbar jord eller områder med naturmangfold som blir borte.»

(Kartlegging av praksis rundt bruk av arealregnskap i kommuneplan, rapport til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Rambøll 2020)

Rambølls forslag til hva som arealregnskap bør inkludere

Minimumsvariant:

- Oversikt over nåværende og framtidige områder avsatt til byggeformål i kommuneplanens arealdel (hentet fra kommuneplanens plankart)
- Oversikt over utbyggingspotensial i nåværende og framtidige byggeområder, og en oversikt over arealbruk i disse områdene i dag (hentet fra arealressurskart)
- Oversikt over hva LNFR-områder omdisponeres til/bygges ned til fordel for, og hvorvidt dette er en utvikling i tråd med statlige planretningslinjer (hentet fra kommuneplanens plankart).
- Oversikt over arealressursene i LNFR-områdene som omdisponeres (hentet fra arealressurskart)

I tillegg bør arealregnskap i en maksimumsversjon inkludere

- Oversikt over forventet, fremtidig boligbehov (basert på f.eks. SSB sine befolkningsprognoser, gjennomsnittlig antall beboere per bolig og prognoser for fremtidig snittalder i kommunen), sett opp mot dagens boligstruktur (Matrikkelen eller SSBs data om boligmasse). Tilsvarende oversikt over behov for næringsområder (lokale vurderinger)
- Oversikt over hvordan utbyggingspotensialet fordeler seg på delområder i kommunen (administrativ oppdeling eller en oppdeling etter lokale plansoner)
- Oversikt over når de ulike utbyggingsområdene og utviklingspotensialene forventes å bli bygget ut (lokale vurderinger).

Ivaretaking av kvalitetene i naturområder som ikke vernes

Eksempel skogsertifisering:

«PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification) er verdens største skogsertifiseringssystem, med tilstedeværelse i ca 50 land. Norge var en av initiativtakerne av PEFC i 1999. Ordningen er basert på nasjonale forhold og passer små og store skogeiere.

Bærekraftig skogbruk er en helhetlig tilnærming som leverer økologiske, sosiale og økonomiske fordeler nå og for framtiden. På den måten hindrer PEFC avskoging og ulovlig hogst og ivaretar samtidig biologisk mangfold, klimavennlig skogbruk, folks rettigheter og mulighetene for friluftsliv.»

«Norsk PEFC Skogstandard inneholder 27 kravpunkter knyttet til hvordan skogeier skal forvalte og drive skogen. I tillegg kommer norske retningslinjer og presiseringer som forklarer og utdyper enkelte krav og forhold der det er behov for det.»

Norsk PEFC skogstandard er under revisjon. Skogeierorganisasjoner, skognæringa, skogindustrien, natur-, miljø- og friluftslivsorganisasjoner forhandler om innholdet i standard og kravpunkter. I praksis må alt trevirke som omsettes i Norge være skogsertifisert.

Medvirkning

Fra formålsparagrafen plan- og bygningsloven:

«Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. Det skal legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives.»

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) er et samarbeidsforum mellom natur- og friluftslivsorganisasjonene på regionalt nivå.

Formålet med FNF er å styrke organisasjonenes arbeid med å ivareta natur- og friluftslivsinteressene i aktuelle saker i de enkelte regionene.

Hva kan vi vente av ny regjering?

Fra Arbeiderpartiets program:

Kompensasjon ved nedbygging av natur;
naturbidrag.

Gi hensyn til natur og klima større vekt i pbl.

Styrke kommunenes rolle og kompetanse i
natur- og klimaarbeidet, med særlig vekt på
bærekraftig arealforvaltning.

Fra Senterpartiets program:

Skjerpe nasjonale jordvernmål.

Forenkle pbl og plan- og
byggesaksprosesser.

Styrke lokalt sjølstyre og kommunal
avgjørelsesmyndighet.

Noen personlige vurderinger

Vi må føre en arealpolitikk som ivaretar både hensyn til naturmangfold og klimaendringene.

Vi må kombinere vern av arealer med bærekraftig bruk av øvrige naturområder, og være bevisst at mesteparten av naturområdene ikke vil omfattes av vern.

Plan- og bygningsloven må videreutvikles som viktigste virkemiddel for bærekraftig arealpolitikk.

Kommunene har og vil få en avgjørende rolle i arealforvaltning gjennom pbl. og vektlegging av lokalt sjølstyre.

Kunnskapsgrunnlaget, kompetanse og kapasitet i kommunene, medvirkningsprosesser og demokratisk forankring må styrkes og forbedres.

Gir vi folk gode naturopplevelser, legger vi godt grunnlag for at medvirkning og lokaldemokrati fører til bærekraftig arealforvaltning.

Takk for meg – og lykke til med å ta vare på Trøndelagsnaturen!